

11. Kyrychenko, V.V., Petrenkova, V.P., Hur'yeva, I.A. et al. (2008.) Zakhyst kukurudzy vid khvorob i shkidnykiv. [Protection of corn from diseases and pests]. *Posibnyk ukrayins'koho khliboroba: Naukovo-praktychnyy zbirnyk*: 230 [In Ukr.].
12. Dospekhov, B.A. (1989). *Metodyka polevoho opyta s osnovamy statystycheskoy obrabotky rezul'tatov yssledovany*. [The methodology of field experience with the basics of statistical processing of research results]. 5th. ed., Revised. and add. Moskva: Ahropromyzzdat: 351 [In Russ.].

Authors

Ternovyi Yuri Viktorovich — PhD in Agricultural Sciences, Director Skvyra research station of organic production Institute of Agroecology And Environmental Management of NAAS (Selection St., Skvira, 09000, Ukraine; e-mail: ternowoj@i.ua).

Telichko Lyubov Petrovna — applicant, Institute of Agroecology and Nature Management of NAAS (12, Metrologichna St., Kyiv, 03143, Ukraine; e-mail: tsztexrid@rambler.ru).

УДК 338.439:634.7

<https://doi.org/10.33730/2310-4678.1.2020.203939>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ЯГІДНИЦТВА В УКРАЇНІ

А.О. Коваль
аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН
(Україна, м. Київ; e-mail: koval.andriy.2.0@gmail.com)

У статті проведено економічний аналіз розвитку ринку ягідних культур в Україні, відмічено його основні засади, виявлено стримуючі фактори розвитку. Досліджено еколого-економічні, нормативно-правові особливості функціонування галузі. В Україні 39% вирощуваної площі під ягідними насадженнями займають суниці й полуниця, 23% — під малина й ожина, 24% — смородина, 4% — агрус, решта (лохина, кизил тощо) займають всього 10%. Валовий збір врожаю ягідних культур 2011–2018 рр., незважаючи на різницю метеорологічних умов, зростає. Для малини й ожини за досліджуваний нами період він зріс від 28,6 до 35,2 тис. т, тобто на 19%, щороку зростаючи на 2–7%. Для суниці та полуниці валовий збір врожаю в середньому за 2011–2018 рр. сягав 62,1 тис. т, на цей показник впливали умови року, тому показник міг варіювати у межах ± 11 –14%. Для смородини валовий збір врожаю в середньому за 2011–2018 рр. сягав 26,1 тис. т, а для агрусу — 7,2 тис. т. Урожайність ягідних культур у цілому зростала: від 60,1 ц/га у 2011р. до 68,4 ц/га у 2018 р. Малина й ожина стабільно збільшували свої показники відповідно, від 55 до 65,9 ц/га. Для суниці та полуниці за досліджуваний період середня врожайність становила 74,4 ц/га та коливалась ± 9 –11%. Для смородини урожайність у середньому за 2011–2018 рр. сягала 57,7 ц/га; а для агрусу — 77 ц/га, причому щороку врожайність збільшувалась на 5–15%. З 2012 р. експорт українських ягід стабільно зростає — від 65 т, у 2016 р. — до понад 3000 т. Україна займає 6% всього світового ринку полуниці. Найбільший покупець української полуниці та смородини — Білорусь, малини — Польща. Виробництво плодово-ягідних культур залишається також одним із найстабільніших за всі роки аграрного реформування, що свідчить передусім про доволі високу його потребу конкурентоспроможності та економічну ефективність. Визначено шляхи розвитку сучасного ринку ягідництва, серед яких — сучасні технології зберігання ягід у продовж декількох місяців для подальшої реалізації за вигідними цінами та спрямування на експорт.

Ключові слова: ягідництво, нормативно-правові акти, ринок, площі, органічне виробництво, валовий збір, урожайність, сучасні технології, нішеві культури, ягідні культури.

Постановка проблеми. В Україні органічне сільське господарство, зокрема ягідництво, вирощування нішевих культур відіграє роль

катализатора в процесі переходу до «зеленої» економіки за допомогою розвитку фермерського та продовольчого сектора економіки.

Увесь світ засвідчує чітку та постійну динаміку до зростання органічного й екологічного виробництва. Але екологічне — не тотожне органічному, це різні терміни і поняття. Органічне виробництво здійснюється відповідно до стандартів: міжнародні приватні або міжурядові рамкові стандарти, такі як міжнародні базисні стандарти ІФОАМ (IFOAM) або Харчовий Кодекс; основні діючі Стандарти або Директиви, такі як Директиви ЄС (ЄЕС) № 2092/91 або Американська національна органічна програма (USDA). Проте використовуються й приватні Стандарти екологічного виробництва, такі як Demeter, Naturland, Bioland, Ekowin і т.д. [1, 2]. Основна ідея екологічних стандартів це: виробництво більш якісних і стійких продуктів, з покращеними властивостями, із меншим використанням засобів хімізації і боротьби із шкідниками, із бережливим ставленням до навколишнього природного середовища тощо. Згідно із Законом України «Про стандартизацію» право на використання мають обидва ці важливі напрями виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Трендом вирощування так званих нішевих ягід стали лохина і чорниця, ожина, журавлина, кизил, брусниця тощо; пропозиція цих ягід не встигає рости за попитом, тому приходять нових виробників на ринок нішевих ягід є очікуваним. Економічні дослідження в галузі вітчизняного ягідництва проводили Л.П. Симиренко, В.Л. Симиренко, П.Г. Шитт, В.В. Юрчишин, Д.Ф. Чухно, О.М. Шестопаць, А.І. Шумейко, О.Ю. Єрмаков, В.А. Рульєв, Г.М. Сатіна, Т.А. Маркіна, Л.А. Костюк, Л.М. Шевчук, І.А. Сало, О.П. Попова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існує потреба вивчення питання пошуку способів оптимізації напрямів розвитку ягідництва для забезпечення збалансованого його стану згідно з нормативною базою України. Актуальність посилюється необхідністю врахування економічних, законодавчих, екологічних та соціальних особливостей розвитку цієї сфери, що передбачає розв'язання проблем пов'язаних з вирощуванням ягідних культур, нестабільності обсягів з їх збиранням та реалізацією якісної продукції тощо.

Метою досліджень є засади розвитку ягідництва в Україні, пошук шляхів поліпшення та розвитку цієї галузі, враховуючи взаємозв'язки нормативно-правових, еколого-економічних та інших господарських особливостей.

Матеріали та методи дослідження. Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі і нормативні акти у сфері питань економіки, праці провідних учених з проблем організаційно-економічного регулювання й

удосконалення еколого-економічного механізму забезпечення збалансованого розвитку ягідництва. Для виконання поставлених у роботі завдань використовували такі методи досліджень: економіко-статистичний, системно-структурний та порівняльний, графічний тощо.

Викладення основного матеріалу. В Україні більше потрібно стимулювати господарства на виробництво органічної продукції (сировини), першочергово надавати земельні ділянки у довготермінову оренду/власність для ведення органічного землеробства, садівництва, ягідництва тощо.

Динаміка ринку свіжих ягід в Україні має двоїстий характер. З одного боку, нині спостерігається зростання споживання й активний розвиток ринку, з іншого — економічна криза, зниження реальних доходів населення, девальвація гривні, криза кредитування і сезонний характер бізнесу негативно відбиваються на потенціалі інвестицій та розвитку виробництва.

Нормативною базою в Україні є такі Закони [3–9]: «Про насіння і садивний матеріал» (від 2 червня 2003 р. №797) «Про охорону прав на сорти рослин» (від 21.04.1993 р. № 3116-ХІІ), Про насіння і садивний матеріал (від 06.09.2018 р. редакція № 2530-VIII), Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції (від 06.06.2019 р. № 2740-VIII), «Про державну підтримку сільського господарства України» (від 24.06.2004 р. № 1877-IV), Митний кодекс України (від 13.03.2012 р. № 4495-VI), наказ Мінагрополітики України «Про затвердження галузевої Програми розвитку садівництва України на період до 2025 року» (від 21.07.2008 р. № 444/74).

У 2018 р. розроблено проєкт Закону України «Про розсадництво багаторічних рослин», за яким мають регулюватися питання виробництва, сертифікації, поширення та використання садивного матеріалу всіх плодових культур. **Розвиток ягідництва в Україні має здійснюватися за підтримки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, галузевих асоціацій та наукових інституцій.**

Нагальним є прийняття низки нормативно-правових актів, зокрема:

1. Закону України «Про садівництво і ягідництво в Україні», яким передбачено урегулювання основних питань галузі щодо розміщення промислових насаджень, сортової політики, розсадницької бази, зберігання та переробки плодів і ягід, сертифікації садівничої продукції та садивного матеріалу, впровадження системи науково обґрунтованих стандартів зрошувальних систем, іригації, делегування

державних функцій контролю уповноваженим недержавним інституціям, зокрема залучення національної галузевої саморегулювальної організації.

2. Змін до нормативно-правових актів у сфері регулювання земельних відносин з урахуванням виробничого циклу багаторічних насаджень та врегулювання питань грошової оцінки земель, з метою створення умов для збільшення площ садів, ягідників та розсадників, ефективного розподілу та використання земель сільськогосподарського призначення, спрямованого на раціональне розміщення та продуктивність насаджень основних плодкових і ягідних порід.

3. Змін до нормативно-правових актів щодо цільового призначення і грошової оцінки земель, зайнятих під господарські споруди для обслуговування багаторічних насаджень, збирання, обробки та зберігання плодово-ягідної продукції в місцях її вирощування.

4. Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення».

5. Нормативно-правових актів, спрямованих на створення правових засад державної підтримки галузі, зокрема через залучення довготермінових «дешевих» коштів (під державні гарантії) для підприємств, що займаються садівництвом, розсадництвом та ягідництвом.

6. Змін до нормативно-правових актів з метою забезпечення державного фінансуван-

ня створення нових робочих місць у сільській місцевості.

7. Стимулювання впровадження місцевих програм розвитку та підтримки промислового садівництва.

Саме виконання цих вимог забезпечить розвиток галузі ягідництва і результатом буде створення нових робочих місць у сільській місцевості, наповнення місцевих та центрального бюджетів, насичення внутрішнього ринку вітчизняною плодово-ягідною продукцією в межах норм споживання населення, вирішення питань імпортозаміщення та збільшення експортного потенціалу України [10].

На рис. 1–3 показано площі насаджень, валовий збір врожаю та урожайність ягідних насаджень за всіма категоріями господарств України.

В Україні (рис. 1) 39% вирощуваної площі під ягідними насадженнями займають суниця й полуниця, 23% — під малиною й ожиною, 24% — смородина, 4% — агрус, решта (лохина, кизил тощо) займають всього 10%.

Як видно з рис. 2, валовий збір врожаю ягідних культур за 2011–2018 рр., незважаючи на різницю метеорологічних умов, зростає. Для малини й ожини за досліджуваний нами період від 28,6 тис. т до 35,2 тис. т, він зріс на 19%, щороку зростаючи на 2–7%. Для суниці та полуниці валовий збір врожаю в середньому за 2011–2018 рр. становив 62,1 тис. т, на цей

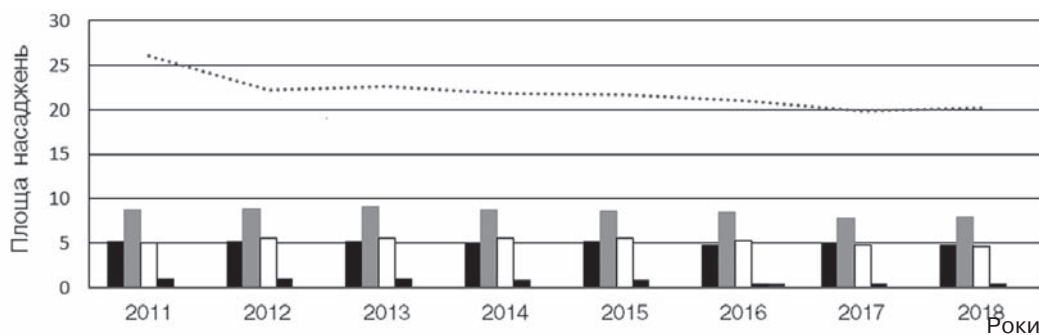

Рис. 1. Площі ягідних насаджень по всіх категоріях господарств, тис. га

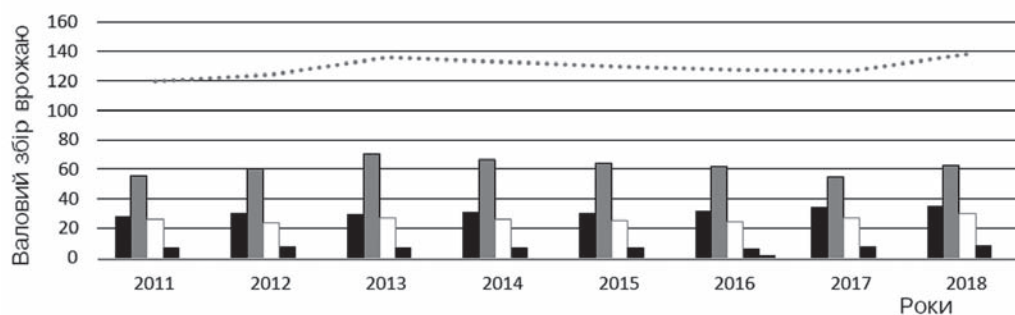

Рис. 2. Валовий збір врожаю по всіх категоріях господарств України, тис. т

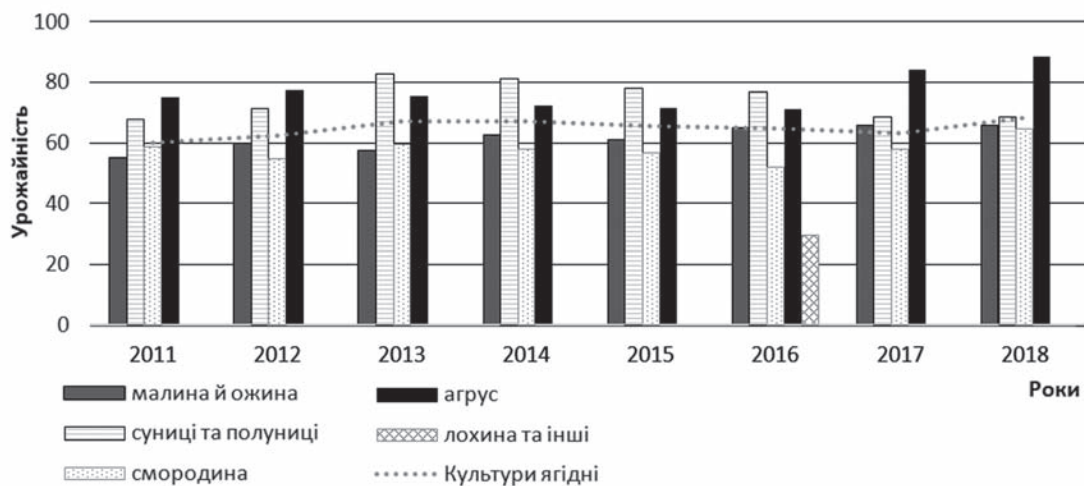

Рис. 3. Урожайність площі насаджень у плодоносному віці, ц/га

Джерело: складено за даними Статистичних збірників «Сільське господарство України» [11–18].

показник впливали умови року, тому показник міг коливатись $\pm 11\text{--}14\%$. Для смородини валовий збір врожаю в середньому за 2011–2018 рр. становив 26,1 тис. т., а для агрусу — 7,2 тис. т.

Урожайність ягідних культур у цілому зростала: від 60,1 ц/га у 2011р. до 68,4 ц/га у 2018 р. Малина й ожина стабільно збільшували свої показники відповідно, від 55 до 65,9 ц/га. Для суниці та полуниці за досліджуваний період середня врожайність становила 74,4 ц/га та коливалась $\pm 9\text{--}11\%$. Для смородини урожайність у середньому за 2011–2018 рр. сягала 57,7 ц/га; а для агрусу — 77 ц/га, причому щороку врожайність збільшувалась на 5–15%.

З 2012 р. експорт українських ягід стабільно зростає — від 65 т, а у 2016 р. — до понад 3000 т [19]. Україна займає 6% всього світового ринку полуниці. Найбільший покупець української полуниці та смородини — Білорусь, малини — Польща.

Для українських ягід зовнішні ринки доволі перспективні, однак нині лише 8% українських ягід йдуть на експорт. Причина такого уповільнення — нестача державних програм стимулювання, а також невміння, небажання аграріїв інвестувати у товар заради просування його на ринку.

Висновки. Виробництво плодово-ягідних культур залишається також одним із найстабільніших за всі роки аграрного реформування, що свідчить передусім про досить високу його потребу конкурентоспроможності та економічності ефективності.

Перспективи розвитку українського ягідництва будуть визначатися можливостями впровадження у господарствах різних форм власності та господарювання сучасних технологій швидкого заморожування ягід та їх зберігання впродовж декількох місяців для подальшої реалізації за вигідними цінами та спрямування на експорт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. FiBL-IFOAM «Світ органічного сільського господарства. Статистика та тренди 2019». URL: <https://anmeldeservice.fibl.org/event/bes-solawi-gauting-19>
2. Дослідження FiBL 2019. На основі національних джерел даних і даних органів сертифікації. Світовий ринок: Organic Monitor 2019. URL: <https://shop.fibl.org/CHde/mwdownloads/download/link/id/12-02/?ref=1/>
3. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 2 червня 2003 р. № 797. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15>
4. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>
5. Про насіння і садивний матеріал: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 13. Ст.92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15>
6. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 06.06.2019 р. № 2740-VIII). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
7. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>

8. Митний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
9. Про затвердження галузевої Програми розвитку садівництва України на період до 2025 року: Наказ Мінагрополітики України від 21.07.2008 р. № 444/74. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN40145>.
10. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/sadivnitstvo-ta-yagidnitstvo-e-odnim-iz-prioritetnikh-napryamkiv-dlya-minagropolitiki>
11. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2011 рік: за ред. Н.С. Власенко. Київ: Державна служба статистики України 2012. 376 с.
12. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2012 рік: за ред. Н.С. Власенко. Київ: Державна служба статистики України 2013. 392 с.
13. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2013 рік: за ред. Н.С. Власенко. Київ: Державна служба статистики України 2014. 390 с.
14. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2014 рік. Київ: Державна служба статистики України 2015. 379 с.
15. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2015 рік. Київ: Державна служба статистики України 2016. 360 с.
16. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2016 рік. Київ: Державна служба статистики України 2017. 246 с.
17. *Сільське господарство України*: Статистичний збірник за 2017 рік. Київ: Державна служба статистики України 2018. 245 с.
18. *Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2018 році*. Київ: Державна служба статистики України 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/pvzu/arch_rvxu.htm
19. *Шевчук Л.М.* Основи формування споживчого комплексу плодів ягідних культур в Україні: [монографія]. Київ: Логос, 2015. 227 с.

Інформація про автора

Коваль Андрій Олексійович — аспірант, Інститут агроекології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12; м. Київ, 03143, Україна; e-mail: koval.andriy.2.0@gmail.com)

A.O. Koval
Postgraduate student,
Institute of Agroecology and
Environmental management of NAAS
(Ukraine, Kyiv; e-mail: koval.andriy.2.0@gmail.com)

CONCEPTUAL DEVELOPMENT PRINCIPLES BERRY GROWING MODERN MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article provides an economic analysis of the development of the market for berry crops in Ukraine, its basic principles are noted, and restraining development factors are identified. Ecological-economic, regulations and legal features of the industry are investigated. In Ukraine, 39% of the cultivated area under berry plantings is occupied by wildstrawberries and strawberries, 23% — under raspberries and blackberries, 24% — currants, 4% — gooseberries, and the rest (blueberries, cornel, etc.) — occupy only 10%. The gross harvest of berry-culture in 2011–2018, despite the difference in meteorological conditions, was growing. For raspberries and blackberries during the research period it increased from 28.6 to 35.2 that is, it grew by 19%, increasing annually by 2–7%. For wild strawberries and strawberries gross harvest on average between 2011 and 2018 reached $62,1 \cdot 10^3$ tons, the conditions of the year influenced this indicator, so the indicator could fluctuate ± 11 –14%. For currants, gross yield on average for 2011–2018. reached $26,1 \cdot 10^3$ tons, and for gooseberries — $7,2 \cdot 10^3$ tons. Berry crops productivity, on the whole, grew from 60,1 in 2011 to 68.4 — in 2018, raspberries and blackberries steadily increased their indicators, respectively, from 55 to 65,9 centner/ha. For strawberries and strawberries for the study period, the average yield was 74.4 centner/ha and fluctuate ± 9 –11%. For currants, the average crop for 2011–2018 was 57,7 centner/ha; and for gooseberries — 77 centner/ha, with annual yields increasing by 5–15%. Since 2012, the export of Ukrainian berries has been growing gradually — from 65 tons in 2016 and up to — more than 3,000 tons currently. Ukraine occupies 6% of the total world's strawberry market. The largest buyer of Ukrainian strawberries and currants is Belarus, raspberries — Poland. The production of fruit and berry crops also remains one of the most stable for all years of agrarian reforms, testifying, first of all, to its rather high need for competitiveness and economic efficiency. Ways of development of the modern berry-culture market are determined, among which are modern technologies for storing berries for several months with the purpose of further sale at competitive prices and exporting them.

Keywords: berry growing, regulatory acts, market, areas, organic production, gross yield, gross harvest, productivity, modern technologies, niche crops, berry crops.

REFERENCES

1. *FiBL-IFOAM «Svit orhanichnoho sil's'koho hospodarstva. Statystyka ta trendy 2019» [The World of Organic Agriculture. Statistics and Trends 2019]*. URL: <https://anmeldeservice.fibl.org/event/bes-solawi-gauting-19> [In Eng.].
2. *Doslidzhennia FiBL 2019, na osnovi natsional'nykh dzherel danykh i danykh orhaniv sertyfikatsii. Svi-tovyy rynek: Organic Monitor 2019 [FiBL Survey, based on national data sources and certification au-thorities]*. URL: <https://shop.fibl.org/CHde/mwdownloads/download/link/id/1202/?ref=1/> [In Eng.].
3. *Zakon Ukrainy «Pro nasinnia i sadyvnyj material» vid 2 chervnia 2003 r. №797 [Law of Ukraine of June 2, 2003 № 797. On seeds and planting material]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15> [In Ukr.].
4. *Zakon Ukrainy «Pro okhoronu prav na sorty roslyn» (№ 3116-XII vid 21.04.1993 r.) [Law of Ukraine of 21.04.1993 No 3116-XII On Protection of Rights to Varieties of Plants]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12> [In Ukr.].
5. *Zakon Ukrainy «Pro nasinnia i sadyvnyj material» (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2003. No 13: 92) [The Law of Ukraine Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, No 13, Article 92 On Seeds and Planting Material]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15> [In Ukr.].
6. *Zakon Ukrainy «Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvan-nia orhanichnoi produktsii» (Iz zminamy, vnesenymy zghidno iz Zakonom vid 06.06.2019 No 2740-VIII, VVR, 2019) [The Law of Ukraine As amended by Law vid 06.06.2019 No 2740-VIII, VVI, 2019. On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> [In Ukr.].
7. *Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku sil's'koho hospodarstva Ukrainy» (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2004) [Law of Ukraine VVI. 2004. On State Support for Agriculture of Ukraine]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> [In Ukr.].
8. *Mytnyj kodeks Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2012 [Customs Code of Ukraine VVR, 2012]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [In Ukr.].
9. *Nakaz Minahropolityky Ukrainy «Pro zatverdzhennia haluzevoi Prohramy rozvytku sadivnytstva Ukrainy na period do 2025 roku» (vid 21.07.2008 No 444/74) [Order of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine vid 21.07.2008 No 444/74. On approval of the sectoral Horticultural Development Program of Ukraine for the period up to 2025]*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN40145> [In Ukr.].
10. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/sadivnytstvo-ta-yagidnytstvo-e-odnim-iz-prioritetnikh-napryamkiv-dlya-minagropolitiki> [In Ukr.].
11. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2011 rik [Agriculture of Ukraine: State Sta-tistics Service for 2011]*. Vlasenko N.S. (Ed.) (2012). Kyiv: 376 [In Ukr.].
12. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2012 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical collection for 2012]*. Vlasenko N.S. (Ed.) (2013). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 392 [In Ukr.].
13. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2013 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical collection for 2013]*. Vlasenko N.S. (Ed.) (2014). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 390 [In Ukr.].
14. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2014 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical Collection for 2014]*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 2015: 379 [In Ukr.].
15. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2015 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical Collection for 2015]*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 2016: 360 [In Ukr.].
16. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2016 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical Collection for 2016]*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 2017: 246 [In Ukr.].
17. *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyj zbirnyk za 2017 rik [Agriculture of Ukraine: Statistical Collection for 2017]*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 2018: 245 [In Ukr.].
18. *Ploschi, valovi zbory ta urozhajnist' sil's'kohospodars'kykh kul'tur za ikh vydamy ta po rehionakh u 2018 rotsi [Areas, gross fees and crop yields by type and region in 2018]*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Kyiv, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/pvzu/arch_pvXu.htm [In Ukr.].
19. Shevchuk, L.M. (2015). *Osnovy formuvannia spozhyvchoho kompleksu plodiv iahidnykh kul'tur v Ukraini [Fundamentals of forming the consumer complex of berry fruits in Ukraine]: monografia [monograph]*. Kyiv: Logos: 227 [In Ukr.].

Author

Koval Andrii Oleksievich — Postgraduate Student, Institute of Agroecology and Nature Manage-ment of NAAS. (12 Metrologichna St.; Kyiv, 03143, Ukraine; e-mail: koval.andriy.2.0@gmail.com)